

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни
“ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ
ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”
(для бакалаврів)

Київ
ДП «Видавничий дім «Персонал»
2013

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Підготовлено старшим викладачем кафедри історії та теорії держави і права *О. С. Дьоміною*

Затверджено на засіданні кафедри політології
(протокол № 1 від 07.09.06)

Перезатверджено на засіданні кафедри політології
(протокол № 6 від 23.03.10)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Дьоміна О. С. Навчальна програма дисципліни “Політичні інститути зарубіжних країн” (для бакалаврів). – К.: ДП «Вид. дім «Персонал», 2013. – 24 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, тематичний план, зміст дисципліни “Політичні інститути зарубіжних країн”, план семінарських занять, теми контрольних робіт, питання для самоконтролю, а також список літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП), 2013
© ДП «Видавничий дім «Персонал», 2013

У системі політичних знань політичні інститути зарубіжних країн є основоположною системоутворюючою дисципліною, яка має на меті засвоєння комплексу загальнотеоретичних знань про соціополітичні поділи, компетенції глав держав, ролі парламентів, урядів, політичних партій і громадян у політичному процесі та їх особливі властивості, отримання наукового підґрунтя для подальшої практичної діяльності.

Вивчаючи курс “Політичні інститути зарубіжних країн”, необхідно враховувати його фундаментальний характер щодо інших політичних дисциплін, його визначальне значення. У системі політичних наук політичні інститути зарубіжних країн виконують функцію здобуття, оновлення і поглиблення знань про основні закономірності державного середовища. Політичні інститути зарубіжних країн як наука вивчає загальні закономірності розвитку і функціонування основних політичних інститутів зарубіжних країн, взаємообумовлений характер їх зв'язків, структурні компоненти, механізми та функції глав держав, парламентів, урядів і політичних партій як головних політичних інститутів держав та їх зв'язок із суспільними явищами і процесами.

Навчальний курс передбачає вивчення сучасного стану розвитку політичних систем національних держав зарубіжних країн, порівняльний аналіз політичних систем на макрорівні національних держав, які розглядаються як суверенні суб'єкти, а також досить широке використання даних інших наук (політології, компартивістики, історії та ін.).

Мета курсу. Забезпечити загальнотеоретичну підготовку висококваліфікованих фахівців зі спеціальності “Політологія”, які володіють основами теоретичних знань і практичними навичками в політичній сфері.

Завдання курсу. Всебічно сприяти розвитку у студентів самостійного політологічного мислення; оволодінню базовими теоретичними знаннями та навичками практичної поведінки в політичному середовищі; формуванню позитивної політичної свідомості, активної політичної і громадської позиції; проведення порівняльного дослідження для виділення спільного та відмінного щодо політичних систем зарубіжних країн.

У результаті опанування курсу студенти повинні:

знати: загальнотеоретичні положення щодо основних тенденцій розвитку основних політичних інститутів зарубіжних країн, закономірностей їх розвитку та функціонування в суспільстві;

уміти: користуватись загальнотеоретичними поняттями і категоріями; застосовувати теоретичні знання при аналізі політичних систем певних країн, діючих тенденції на практиці.

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
дисципліни
“ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

№ пор.	Назва змістового модуля і теми
1	2
	Змістовий модуль I. Методологія порівняльного аналізу сучасних політичних систем
1	Політична система суспільства. Системний аналіз
2	Поняття і загальна характеристика політичних систем сучасності
3	Інституційний компонент аналізу політичних систем зарубіжних країн
	Змістовий модуль II. Основні соціополітичні поділи суспільства зарубіжних країн
4	Основні підходи до визначення соціополітичних поділів
5	Соціально-економічна основа соціополітичних поділів
6	Етномовна та релігійна основи соціополітичних поділів
7	Територіальна основа соціополітичних поділів
	Змістовий модуль III. Роль і значення інституту глави держави в зарубіжних країнах
8	Позиція глави держави в конституційних монархіях
9	Президент як глава держави
10	Взаємовідносини президента з партіями, держапаратом та парламентом
	Змістовий модуль IV. Порівняльна характеристика парламентів зарубіжних країн
11	Структура і функції парламенту

1	2
12	Відмітні ознаки парламентської системи влади від президентської
	Змістовий модуль V. Порівняльна характеристика урядів зарубіжних країн
13	Позиція глави уряду – прем’єр-міністра
14	Типологія урядових кабінетів
15	Умови формування коаліційних урядів
16	Стабільність коаліційних урядів зарубіжних країн
	Змістовий модуль VI. Виборчі та політичні системи зарубіжних країн
17	Виникнення політичних партій та їх сучасна типологія
18	Загальна характеристика і значення виборів
19	Типи виборчих систем
Разом годин: 135	

ЗМІСТ
дисципліни
“ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН”

Змістовий модуль I. Методологія порівняльного аналізу сучасних політичних систем

Тема 1. Політична система суспільства. Системний аналіз

Політична система суспільства як засіб забезпечення неперервності, взаємопов’язаності й координації діяльності різних політичних суб’єктів для досягнення поставлених цілей. Різноманітність сучасних концепцій і поглядів на політичну систему суспільства. Система як єдність структури (соціально-політичних інститутів) і процесів (поведінки спільнот та індивідів). Еволюція досліджень політичної системи суспільства. Історія і значення застосування системного аналізу. Структура політичної системи суспільства, поняття і загальна характеристика. Політична влада як головний єднаний компонент системи. Політичні відносини, політична організація суспільства, засоби масової інформації, політичні принципи й норми, політична свідомість і культура.

Література [4–6; 8]

Тема 2. Поняття і загальна характеристика політичних систем сучасності

Поняття політичної системи суспільства. Поняття і значення типологізації політичних систем. Еволюція поглядів на типи політичних систем. Сучасні типи систем. Провідні наукові підходи до осмислення сутності політичних систем сучасності. Умови функціонування політичних інститутів за різних типів політичних систем. Чинники стабільності політичних систем і частота змін правлячих режимів, їх взаємообумовленість. Типи політичних систем у посткомуністичних країнах: порівняльний аналіз. Тенденції трансформації політичних систем у суспільствах перехідного типу.

Література [9–11; 14]

Тема 3. Інституційний компонент аналізу політичних систем зарубіжних країн

Інституційний аспект політичної системи суспільства: сутність, загальна характеристика та значення. Поняття політичного інституту. Види і роль політичних інститутів. Зв'язок цих інститутів між собою та виборчою системою, наслідки та система впливів цих залежностей або їх відсутності. Основні напрями порівняльного дослідження інститутів політичної системи суспільства. Формування понаднаціональних інститутів.

Література [12–16]

Змістовий модуль II. Основні соціополітичні поділи суспільства зарубіжних країн

Тема 4. Основні підходи до визначення соціополітичних поділів

Демографічні, гендерні, економічні, етнічні, ідеологічні, культурні, мовні, освітні, расові, релігійні, територіальні підстави поділів суспільств на групи. Верства як ключова категорія соціальної структури суспільства. Категорія соціополітичного поділу як базове поняття у політичному дослідженні. Актуальність дії основних соціополітичних поділів. Головні індикатори їх виникнення. Загальна характеристика стадій соціально-політичного поділу. Роль політичних партій в остаточному формуванні соціополітичного поділу.

Література [6; 8; 11; 13–15]

Тема 5. Соціально-економічна основа соціополітичних поділів

Соціально-економічний або класовий поділ: причини виникнення та загальна характеристика. Поняття “клас”: класичне та сучасне трактування. Наукові підходи до визначення поняття і ролі класового чинника. Його роль та впливовість на результати виборів. Індекс класового голосування (Альфорта): значення і порядок обчислення. Електоральна підтримка комуністичних партій на парламентських виборах. Чинники, що зумовлюють актуальність класового соціополітичного поділу для сучасних суспільств.

Література [4–6; 15; 17]

Тема 6. Етномовна та релігійна основи соціополітичних поділів

Поняття етнічної або етнолінгвістичної групи. Основні елементи, властиві “етнічній меншині”. Підходи до визначення рівня етнічної гомогенності. Загальна характеристика етнічного складу зарубіжних країн. Актуальність соціополітичного поділу на етнічній основі та його вплив на результати виборів. Аналіз національної ідентифікації зарубіжних країн. Вплив міграційних процесів на внутрішньополітичну ситуацію країни. Види міграції. Перспективи подальшого усталення соціополітичного поділу на етнічній основі в зарубіжних країнах та його вплив на світову політику. Еволюція відносин між церквою та державою. Вплив конфесійного розподілу в державах на внутрішньополітичну ситуацію зарубіжних країн. Церква та суспільство. Поділ християнських партій за їх конфесійною приналежністю. Аналіз електоральної підтримки християнсько-демократичних партій зарубіжних країн.

Література [7; 12; 11; 16; 18]

Тема 7. Територіальна основа соціополітичних поділів

Визначення території держави, її політичний характер. Основні форми територіальних поділів: регіональні, центр — периферія, місто — село. Співвідношення територіальних, етнічних та релігійних поділів, їх вплив на політичну систему країни. Територіальна основа соціополітичного поділу як база для політичної інституціоналізації. Поняття “регіон” за “Хартією регіоналізації” 1988 р. Аналіз діяльності регіональних партій зарубіжних країн. Значення територіального поділу в політичному житті держав.

Література [4; 5; 11; 15]

Змістовий модуль III. Роль і значення інституту глави держави в зарубіжних країнах

Тема 8. Позиція глави держави в конституційних монархіях

Посада глави держави як вищого державного інституту. Загальна характеристика конституційних монархій. Ідея “Корони” — загальна консолідуюча сила забезпечення влади і ефективності діяльності державних інститутів. Головні повноваження монарха та їх обсяг у державах з монархічною формою правління. Взаємовідносини з парламентом і виконавчою владою. Монарх як верховний керівник збройних сил та глава церкви. Сильні та слабкі сторони монархічної форми правління.

Література [4; 5; 15; 19]

Тема 9. Президент як глава держави

Інститут глави держави та його різновиди. Поняття та походження терміна “президент”. Реалізація повноважень глави держави у президентській, монархічних країнах. Вимоги до кандидатів на посаду президента. Особлива процедура обрання президента. Права та обов’язки президентів. Функції президента як глави держави. Право законодавчої ініціативи. Надзвичайні повноваження. Право вето. Право на проведення референдумів та умови дострокової відставки. Питання наступності в разі дострокової відставки.

Література [4; 11; 22–26]

Тема 10. Взаємовідносини президента з партіями, держапаратом і парламентом

Взаємовідносини президента та уряду. Аналіз позиції президента в системі виконавчої влади залежно від політичного складу парламенту та партійної структури уряду. Повноваження глави держави, пов’язані з діяльністю парламенту (призначення дати парламентських виборів, відкриття та закриття парламентських сесій, скликання і розпуск парламенту). Участь президента у законодавчому процесі (право законодавчої ініціативи, право вето та ін.).

Література [4–7; 15; 16; 22–24]

Змістовий модуль IV. Порівняльна характеристика парламентів зарубіжних країн

Тема 11. Структура і функції парламенту

Термін “парламент”: походження, загальна характеристика. Поділ парламентів на одно- (unicameral) і двопалатні (bicameral): порядок формування та загальна характеристика. Правило депутатського імунітету та індемнітету. Компетенції глав парламенту. Постійні тимчасові та об’єднані комісії парламенту, порядок їх формування, компетенція. Особливість верхніх палат. Функції парламентів. Діяльність парламентської опозиції — визначальний інституційний аспект контрольної функції парламенту. Показники, що визначають опозицію. Тип уряду: однопартійний, коаліційний, уряд більшості та меншості.

Література [4–7; 35–39]

Тема 12. Відмітні ознаки парламентської системи влади від президентської

Загальна характеристика країн з парламентською формою правління. Повноваження глави держави при парламентській формі. Роль законодавчої влади при парламентській та президентській формі правління. Повноваження глави держави при парламентській та президентській формах правління. Судова влада при парламентській та президентській формах правління. Різновиди партійних систем при різних формах правління.

Література [7; 17; 29–34; 41; 44]

Змістовий модуль V. Порівняльна характеристика урядів зарубіжних країн

Тема 13. Позиція глави уряду — прем’єр-міністра

Статус глави уряду в зарубіжних країнах. Процес обрання або призначення на посаду прем’єр-міністра. Обмеження та вимоги, що висуваються до кандидата на посаду глави уряду. Роль партійної та виборчої систем у процесі обрання глави уряду. Посада прем’єр-міністра в коаліційному та однопартійному уряді. Вплив форми правління держави на рівень повноважень глави уряду. Чинники щодо впливовості посади прем’єр-міністра. Відповідальність прем’єр-міністра за загальну політику уряду.

Література [12; 18; 24–26; 33; 38]

Тема 14. Типологія урядових кабінетів

Доктрина урядового кабінету. Визначення терміна “кабінет”. Принцип колективної відповідальності та солідарності в діяльності кабінету. Однопартійні кабінети більшості. Однопартійні уряди меншості. Чинники, що зумовлюють існування урядів меншості. Роль парламентських комісій в діяльності уряду. Коаліційні уряди. Роль глави держави і прем'єр-міністра у процесі формування урядів. Коаліційний уряд меншості. Коаліційні уряди більшості і меншості: загальна характеристика, порівняльний аналіз.

Література [22; 39; 41; 43–46]

Тема 15. Умови формування коаліційних урядів

Коаліційний уряд: порядок та особливості формування в різних країнах світу. Модель “мінімально-переможної коаліції” як умова формування уряду на основі мінімальної кількості учасників, її обов'язкові умови. Положення політичних партій при мінімально переможній коаліції. Формування коаліції на основі ідеологічної близькості — модель “мінімального радіуса дії”. Сутність “Мінімально збігаючої переможної коаліції” (Абрам де Сваан). Стадії процесу урядового формування. Роль центристської партії у формуванні коаліційного уряду. Наявність зв'язку між виборцями та політичними партіями. Недоліки моделі ідеологічних коаліцій. Причини (мотивація) формування коаліційних урядів меншості. Принцип пропорційності та переговорний процес при формуванні коаліційних урядів. Роль “людського фактора” під час переговорного процесу. Порядок затвердження коаліційного уряду в парламенті.

Література [23; 26; 48–50]

Тема 16. Стабільність коаліційних урядів зарубіжних країн

Основні підходи до класифікації моделей коаліційної політики: формальні, емпіричні, прагматичні та ідеологічні. Головні чинники впливу на формування коаліційного уряду. Базові моделі переговорного процесу. Оцінка стабільності уряду як вирішальний показник його діяльності. Основні індикатори ефективності діяльності уряду. Порядок обчислення індексу урядової стабільності. Визначення рівня залежності між урядовою стабільністю та характером кабінету — однопартійний або коаліційний і багатопартійністю. “Зовнішні” чинники, що впливають на тривалість коаліційного кабінету.

Література [27; 41; 46–48; 50]

Змістовий модуль VI. Виборчі та політичні системи зарубіжних країн

Тема 17. Виникнення політичних партій та їх сучасна типологія

Партія як політичний інститут. Виникнення та еволюція політичних партій. Класичні теорії політичних партій і партійних систем. Сутність і місце політичних партій в політичних системах зарубіжних країн. Багатоманітність підходів до класифікації політичних партій. Внутрішні та зовнішні функції політичних партій в суспільстві. Вплив політичних партій на формування правлячої еліти, добір та розстановку управлінських кадрів та їх участь у процесі прийняття політичних рішень і контроль за їх виконанням. Поняття і типи партійних систем. Чинники, що зумовлюють утворення партійних систем. Типології партійних систем. Одно-, дво- та багатопартійні: чутливість до соціальних запитів і потреб населення, можливості, недоліки.

Література [20; 24; 34; 41–46]

Тема 18. Загальна характеристика і значення виборів

Вибори — центральний елемент політичного процесу. Значення виборів: суспільне та особистісне. Еволюція виборів як механізму формування влади. Критерії оцінювання рівня демократичності виборів. Процедури голосування в зарубіжних країнах. Загальні конституційні вимоги до виборів. Проголошення (призначення) виборів. Роль типу виборчого бюлетеня та типу голосування у виборчій системі.

Література [21; 23–27; 29; 33]

Тема 19. Типи виборчих систем

Поняття виборчої системи. Типи виборчих систем: мажоритарна, пропорційна, змішана. Загальна характеристика мажоритарної виборчої системи. Переваги та недоліки мажоритарної системи. Система абсолютної більшості з альтернативним голосуванням в один тур. Мажоритарна система з двома турами голосування. Пропорційна виборча система, її особливості. Типи пропорційної системи: система списків і система єдиного перехідного голосу. Основні методи визначення кількості депутатських місць, отриманих партіями під час ви-

борів, — метод найбільшого залишку, найбільшої середньої величини при застосуванні методу д'Хондта та найбільшої середньої величини за методом Сен-Лаге. Позитивні характеристики та недоліки пропорційної системи. Загальна характеристика змішаної системи.

Література [22; 29; 33; 45; 47–50]

ПЛАН СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Змістовий модуль I

Тема 1. Політична система суспільства. Системний аналіз

1. Політична система суспільства. Сутність, визначення.
2. Сучасні концепції і погляди на політичну систему суспільства.
3. Система як єдність структури соціально-політичних інститутів.
4. Структура політичної системи суспільства, поняття і загальна характеристика.

Література [4–6; 8–11; 14]

Змістовий модуль II

Тема 2. Поняття і загальна характеристика політичних систем сучасності

1. Основні підходи щодо визначення соціополітичних поділів.
2. Категорія соціополітичного поділу: поняття, сутність.
3. Загальна характеристика стадій соціально-політичного поділу.
4. Роль політичних партій в остаточному формуванні соціополітичного поділу.

Література [6; 8; 11; 13–15]

Тема 3. Соціально-економічна основа соціополітичних поділів

1. Соціально-економічний або класовий поділ: причини виникнення та загальна характеристика.
2. Наукові підходи до визначення поняття і ролі класового чинника.
3. Індекс класового голосування (Альфорта): значення і порядок обчислення.
4. Чинники, що зумовлюють актуальність класового соціополітичного поділу для сучасних суспільств.

Література [4–6; 15; 17]

Тема 4. Етномовна та релігійна основи соціополітичних поділів

1. Поняття етнічної або етнолінгвістичної групи.
2. Підходи до визначення рівня етнічної гомогенності.
3. Загальна характеристика етнічного складу зарубіжних країн.
4. Еволюція відносин між церквою та державою.
5. Аналіз електоральної підтримки християнсько-демократичних партій зарубіжних країн.

Література [7; 12; 11; 16; 18]

Змістовий модуль III

Тема 5. Позиція глави держави в конституційних монархіях

1. Посада глави держави як вищого державного інституту.
2. Загальна характеристика конституційних монархій.
3. Головні повноваження монарха та їх обсяг у державах з монархічною формою правління.
4. Взаємовідносини з парламентом та виконавчою владою.

Література [4; 5; 15; 19]

Тема 6. Взаємовідносини президента з партіями, державним апаратом та парламентом

1. Взаємовідносини президента та уряду.
2. Повноваження глави держави пов'язані з діяльністю парламенту.
3. Позиція президента в системі виконавчої влади залежно від політичного складу парламенту та партійної структури уряду.
4. Участь президента у законодавчому процесі (право законодавчої ініціативи, право вето та ін.).

Література [4–7; 15; 16; 22–24]

Змістовий модуль IV

Тема 7. Структура і функції парламенту

1. Термін “парламент”: походження, загальна характеристика.
2. Поділ парламентів на одно- (unicameral) і двопалатні (bicameral): порядок формування та загальна характеристика.
3. Компетенції глав парламенту.
4. Структура та функції парламентів.
5. Показники, що визначають опозицію.

Література [4–7; 35–39]

Тема 8. Відмітні ознаки парламентської системи влади від президентської

1. Загальна характеристика країн з парламентською формою правління.
2. Роль законодавчої влади при парламентській та президентській формах правління.
3. Повноваження глави держави при парламентській та президентській формах правління.

Література [7; 17; 29–34; 41; 44]

Змістовий модуль V

Тема 9. Позиція глави уряду — прем'єр-міністра

1. Статус глави уряду в зарубіжних країнах.
2. Процес обрання або призначення на посаду прем'єр-міністра.
3. Роль партійної та виборчої систем у процесі обрання глави уряду.
4. Вплив форми правління держави на рівень повноважень глави уряду.

Література [12; 18; 24–26; 33; 38]

Тема 10. Типологія урядових кабінетів

1. Доктрина урядового кабінету. Визначення терміна “кабінет”.
2. Однопартійні кабінети більшості: загальна характеристика.
3. Однопартійні уряди меншості. Чинники, що зумовлюють їх існування.
4. Коаліційні уряди: загальна характеристика, типологія, умови функціонування.

Література [22; 39; 41; 43–46]

Тема 11. Умови формування коаліційних урядів

1. Коаліційний уряд: порядок та особливості формування.
2. Модель “мінімально-переможної коаліції”, її обов'язкові умови.
3. Положення політичних партій при мінімально-переможній коаліції.
4. Стадії процесу урядового формування.

5. Принцип пропорційності та переговорний процес при формуванні коаліційних урядів.

Література [23; 26; 48–50]

Змістовий модуль VI

Тема 12. Виникнення політичних партій та їх сучасна типологія

1. Партія як політичний інститут.
2. Виникнення та еволюція політичних партій. Сутність і місце в політичній системі.
3. Внутрішні та зовнішні функції політичних партій в суспільстві.
4. Чинники, що зумовлюють утворення партійних систем.

Література [20; 24; 34; 41–46]

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Типології партійних систем.
2. Одно-, дво- та багатопартійні партійні системи: загальна характеристика, недоліки.
3. Сутність і роль виборів.
4. Суспільне та особистісне значення виборів.
5. Критерії оцінювання рівня демократичності виборів.
6. Процедури голосування в зарубіжних країнах.
7. Загальні конституційні вимоги щодо виборів.
8. Проголошення (призначення) виборів.
9. Роль типу виборчого бюлетеня та типу голосування у виборчій системі.
10. Поняття виборчої системи.
11. Типи виборчих систем: мажоритарна, пропорційна, змішана.
12. Загальна характеристика мажоритарної виборчої системи.
13. Переваги і недоліки мажоритарної системи.
14. Пропорційна виборча система, її головні особливості.
15. Типи пропорційної системи.
16. Позитивні характеристики та недоліки пропорційної системи.
17. Загальна характеристика змішаної виборчої системи.
18. Основні форми територіальних поділів.
19. Типи політичних систем у посткомуністичних країнах.
20. Політичні системи у суспільствах перехідного типу.

21. Види і роль політичних інститутів.
22. Понаднаціональні інститути: поняття, порядок формування.
23. Верства як ключова категорія соціальної структури суспільства.
24. Значення територіального поділу в політичному житті держав.
25. Посада глави держави як вищого державного інституту.
26. Головні повноваження монарха.
27. Сильні та слабкі сторони монархічної форми правління.
28. Інститут глави держави та його різновиди.
29. Поняття і походження терміна “президент”.
30. Реалізація повноважень глави держави.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Значення вивчення навчального курсу “Політичні інститути зарубіжних країн”.
2. Політична система суспільства: поняття і структура.
3. Сучасні концепції політичної системи суспільства.
4. Функції політичних систем суспільства.
5. Сутність системного аналізу.
6. Місце політичної влади в політичній системі суспільства.
7. Поняття і значення типологізації політичних систем.
8. Сучасні типи політичних систем.
9. Умови функціонування політичних інститутів за різних типів політичних систем.
10. Основні чинники стабільності політичних систем.
11. Типи політичних систем у посткомуністичних країнах.
12. Політичні системи в суспільствах перехідного типу.
13. Сутність інституційного аспекту політичної системи суспільства.
14. Поняття політичного інституту.
15. Види і роль політичних інститутів.
16. Понаднаціональні інститути: поняття, порядок формування.
17. Підстави поділів суспільств на групи.
18. Верства як ключова категорія соціальної структури суспільства.
19. Категорія соціополітичного поділу як базове поняття в політичному дослідженні.
20. Головні індикатори виникнення соціополітичних поділів.
21. Основні стадії соціально-політичного поділу.

22. Роль політичних партій в остаточному формуванні соціополітичного поділу.
23. Поняття етнічної або етнолінгвістичної групи.
24. Основні підходи до визначення рівня етнічної гомогенності.
25. Національна ідентифікація в зарубіжних країнах.
26. Види міграції.
27. Церква і суспільство.
28. Поняття території держави, її політичний характер.
29. Основні форми територіальних поділів.
30. Значення територіального поділу в політичному житті держав.
31. Посада глави держави як вищого державного інституту.
32. Головні повноваження монарха.
33. Сильні та слабкі сторони монархічної форми правління.
34. Інститут глави держави та його різновиди.
35. Поняття і походження терміна “президент”.
36. Реалізація повноважень глави держави.
37. Особлива процедура обрання президента.
38. Функції президента як глави держави.
39. Право законодавчої ініціативи президента.
40. Надзвичайні повноваження президента та право вето.
41. Умови дострокової відставки президента.
42. Взаємовідносини президента та уряду.
43. Повноваження глави держави щодо діяльності парламенту.
44. Участь президента в законодавчому процесі.
45. Загальна характеристика та походження терміна “парламент”.
46. Порядок формування одно- і двопалатних парламентів.
47. Правило депутатського імунітету та індемнітету.
48. Компетенції глав парламенту.
49. Порядок формування та компетенція постійних, тимчасових та об'єднаних комісій парламенту.
50. Особливість верхніх палат парламенту.
51. Функції парламентів.
52. Роль та порядок діяльності парламентської опозиції.
53. Типологія урядів.
54. Статус глави уряду в зарубіжних країнах.
55. Процес обрання або призначення на посаду прем'єр-міністра.
56. Роль партійної та виборчої системи у процесі обрання глави уряду.
57. Посада прем'єр-міністра в коаліційному та однопартійному уряді.

58. Відповідальність прем'єр-міністра за загальну політику уряду.
59. Доктрина урядового кабінету.
60. Визначення терміна "кабінет".
61. Принцип колективної відповідальності та солідарності в діяльності кабінету.
62. Загальна характеристика однопартійних кабінетів більшості.
63. Однопартійні уряди меншості.
64. Чинники, що зумовлюють існування урядів меншості.
65. Роль парламентських комісій в діяльності уряду.
66. Роль глави держави і прем'єр-міністра у процесі формування уряду.
67. Поняття і порядок формування коаліційних урядів меншості.
68. Коаліційний уряд: порядок та особливості формування.
69. Модель "мінімально переможної коаліції": порядок та умови формування.
70. Порядок формування коаліції на основі ідеологічної близькості.
71. Сутність "Мінімально збігаючої переможної коаліції".
72. Стадії процесу урядового формування.
73. Роль центристської партії у формуванні коаліційного уряду.
74. Недоліки моделі ідеологічних коаліцій.
75. Причини (мотивація) формування коаліційних урядів меншості.
76. Принцип пропорційності та переговорний процес при формуванні коаліційних урядів.
77. Порядок затвердження коаліційного уряду в парламенті.
78. Основні підходи до класифікації моделей коаліційної політики.
79. Головні чинники впливу на формування коаліційного уряду.
80. Базові моделі переговорного процесу.
81. Основні індикатори ефективності діяльності уряду.
82. Порядок обчислення індексу урядової стабільності.
83. Зовнішні чинники, що впливають на тривалість коаліційного кабінету.
84. Партія як політичний інститут.
85. Виникнення та еволюція політичних партій.
86. Класичні теорії політичних партій і партійних систем.
87. Сутність і місце політичних партій в політичних системах сучасності.
88. Багатоманітність підходів до класифікації політичних партій.
89. Внутрішні та зовнішні функції політичних партій в суспільстві.
90. Чинники, що зумовлюють утворення партійних систем.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Основна

1. Конституція України. — К., 1996.
2. Кодекси України.
3. Закони України.
4. Анохин М. Г. Политические системы: Адаптация. Динамика. Устойчивость (Теоретико-прикладной анализ). — М.: Информат, 1996.
5. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна. — К.: АМУПП, 1997.
6. Георгіца А. З. Сучасний парламентаризм: проблеми теорії та практики / Чернівецький держ. ун-т ім. Ю. Федьковича. — Чернівці: Рута, 1998.
7. Основи політичної науки: Курс лекцій. — Ч. 3. Політична свідомість і культура / Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька та ін. — Львів: Кальварія, 1998.
8. Даль Р. А. Введение в теорию демократам. — М.: Наука; СПб.: Квадрат, 1992.
9. Дюверже М. Политические партии. — М.: Академ. проект, 2000.
10. Кречмер Г. Фракції. Партії в парламенті. — К.: Заповіт, 1999.
11. Рабинович П. М. Основи загальної теорії права та держави. — К., 1994.
12. Шаповал В. Зарубіжний парламентаризм. — К.: Основи, 1993.
13. Шведа Ю. Теорія політичних партій та партійних систем. — Львів: ЦПД, 2002.

Додаткова

14. Абетка української політики: Довідник / М. Томенко (кер. авт. кол.). — К.: Смолоскип, 1998.
15. Алмонд Г., Пауэлл Дж., Стром К., Далтон Р. Сравнительная политология сегодня: Мировой обзор: Учеб. пособие / Сокр. пер. с англ. А. С. Богдановского, Л. А. Галкиной; Под ред. М. В. Ильина, А. Ю. Мельвиля. — М.: Аспект Пресс, 2002.
16. Ачкасов В. А. Сравнительная политология: Курс лекций. — СПб.: Социол. об-во им. М. М. Ковалевского, 2002.
17. Білоус А. Політико-правові системи: світ і Україна: Навч. посіб. — К.: Асоціація молодих українських політологів і політиків, 2000.

18. *Бовин А.* Политика // Филос. энцикл. словарь. — М.: Сов. энцикл., 1983.
19. *Большой юридический словарь* / Под ред. А. Я. Сухарева, В. Е. Крутских. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2000.
20. *Бусыгина И.* Настоящее и будущее “Европы регионов” (проблемы европейского регионализма) // *Мировая экономика и международные отношения*. — 1993. — № 9.
21. *Голосов Г. В.* Сравнительная политология: Учебник. — Новосибирск: Изд-во Новосиб. ун-та, 1995.
22. *Грин Д. П., Шатири И.* Объяснение политики с позиции теории рационального выбора: почему так мало удалось узнать? // *Современная сравнительная политология: Хрестоматия*. — М., 1997.
23. *Давимука С., Колодій А., Кужелюк Ю., Харченко В.* Політичні режими сучасності та перехід до демократії. — Львів, 1999.
24. *Даль Р.* Демократия и ее критики. — М.: Рос. полит. энцикл., 2003.
25. *Демократия в Западной Европе XX века* / Отв. ред. М. М. Наринский. — М.: ИВИ РАН, 1996.
26. *Доган М., Пеласси Д.* Сравнительная политическая социология: Пер. с англ. — М.: Соц.-полит. журн., 1994.
27. *Енциклопедія політичної думки. Дух і Літера*. — К., 2000.
28. *Європейська соціал-демократія. Трансформація у прогресі* / За ред. Р. Куперус, Й. Кендел; Пер. з англ. С. Левченко. — К., 2001.
29. *Зіллер Ж.* Політико-адміністративні системи країн ЄС. — К.: Основи, 1996.
30. *Ильин И. В.* Очерки хронополитической теории. — М., 1995.
31. *Ильин М. В.* Сравнительная политология: научная компаративистика в системе политического знания // *Полис*. — 2001. — № 4.
32. *Ильин М. В.* Основные методологические проблемы сравнительной политологии // *Полис*. — 2001. — № 6.
33. *Институт президентства у світі. Хто є хто* // Упоряд. А. Романюк, Л. Скочиляс, Ю. Шведа. — Львів: ЦПД, 1999; Романюк А. *Західна Європа. Політичний довідник*. — Львів: ЦПД, 1999.
34. *Колодій А. Ф.* На шляху до громадянського суспільства. Теоретичні засади й соціокультурні передумови демократичної трансформації в Україні: Моногр. — Львів: Червона Калина, 2002.
35. *Конституции государств Европейского Союза* / Под общ. ред. и вступительной статьей д-ра Ин-та законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве Рос. Федерации Л. А. Окунькова. — М.: ИНФРА-М-НОРМА, 1997.
36. *Куокли Дж.* Двухпалатность и разделение властей в современных государствах // *Полис*. — 1997. — № 3.
37. *Ларсен Ст. У.* Моделирование Европы в логике Роккана // *Полис*. — 1995. — № 1.
38. *Ленін В. І.* Великий почин // *Повне збір. творів*. — К.: Політвидав України, 1973. — Т. 39.
39. *Лейпхарт А.* Конституционные альтернативы для новых демократий // *Политические исследования*. — 1995. — № 10.
40. *Лейпхарт А.* Демократия в многосоставных обществах: Сравнительное исследование. — М.: Аспект-Пресс, 1997.
41. *Лисенко В. И.* Выборы и представительные органы в новой Европе: Политологический опыт и тенденции 80–90-х годов. — М.: Наука, 1994.
42. *Основи політичної науки: Курс лекцій* / За ред. Б. Кухти. — 4.2. Політичні процеси, системи та інститути / Б. Кухта, А. Романюк, Л. Старецька та ін. — Львів: Кальварія, 1997.
43. *Патнам, Роберт Д. та ін.* Творення демократії: Традиції громадської активності в сучасній Італії / Р. Д. Патнам, Р. Леонарді, Р. Й. Нанетті; Пер. з англ. В. Ющенко. — К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2001.
44. *Политические партии в условиях демократий. Роль и функции партий в политической системе Федеративной Республики Германия* / Издатели: Й. Тезинг, В. Хофмайстер, 1995.
45. *Политические системы стран Западной Европы: Сер. 1. Институт Президента Итальянской Республики* / И. Бокшанин, С. Губерский / Киев. Нац. ун-т им. Т. Шевченко, Филос. ф-т; Варшав. ун-т, ф-т журналистики и полит. наук. — К.: О-во “Знание” Украины, 2000.
46. *Порівняльний аналіз політичних структур Австрії та України: Доповіді і реферати двостороннього політологічного симпозиуму у приміщенні Австрійського посольства в Києві, 16–18 листопада 1995 р.* / Видано Е. Гофер і Ф. Рудичем. — Львів, 1996.
47. *Порівняльне правознавство. Порівняльна політологія: Систематичний бібліографічний покажчик* / О. В. Кресін (кер. авт. кол.), І. О. Кресіна, О. В. Батанов, О. Л. Бігич та ін.; За ред. О. В. Кресіна, І. О. Кресіної. — К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002.

48. *Пшеворский А.* Демократия и рынок. Политические и экономические реформы в Восточной Европе и Латинской Америке: Пер. с англ. / Под ред. проф. В. А. Бажанова. — М.: Рос. полит. энцикл., 2000.
49. *Рациональный* выбор в политике и управлении / Под ред. Л. В. Сморгунова. — СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 1998.
50. *Регіональна* політика в країнах Європи. Уроки для України / Київ. Центр ін-ту Схід — Захід / Ред. С. Максименко. — К.: Логос, 2000.
51. *Романюк А.* Політична могутність // Основи політології / За ред. Б. Кухти. — Львів: Кальварія, 1997. — Ч. 2
52. *Роуз Р.* Політична система Англії // Г. Алмонд, Дж. Пауэлл, К. Стром, Р. Далтон. Сравнительная политология сегодня. — М., 2002.
53. *Рябов С. Г.* Політологічна теорія держави. — К., 1996.
54. *Салмин А. М.* Современная демократия: Очерки становления. — 2-е изд., доп. и испр. — М., 1997.
55. *Сарторі Дж.* Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів: Пер. з 2-го англ. вид. — К.: АртЕк, 2001.
56. *Сморгунов Л. В.* Современная сравнительная политология: Учебник. — М.: Рос. полит. энцикл., 2002.
57. *Современная* сравнительная политология: Хрестоматия. — М.: Моск. обществ. науч. фонд, 1997.
58. *Сравнительное* государственное управление: Теория, реформы, эффективность / Под ред. Л. В. Сморгунова. — СПб.: Изд-во СПб. ун-та, 2000.
59. *Таагенера Р, Шугарт М. С.* Описание избирательных систем // Современная сравнительная политология: Хрестоматия. — М., 1997.
60. *Тойнбі А. Дж.* Дослідження історії / Пер. з англ. В. Шовкуна. — К.: Основи, 1995. — Т. 1.
61. *Тойнбі А. Дж.* Дослідження історії / Пер. з англ. В. Митрофанова, П. Таращука. — К.: Основи, 1995. — Т. 2.
62. *Улманд А.* Сравнительный анализ новых крайних правых групп на Западе (По поводу книги М. Микинберга) // Полис. — 2001. — № 3.
63. *Участь* громадян у політиці: західні концепції 1960–90-х років: Навч. посіб. / В. П. Скоблик. — Ужгород: Мистецька лінія, 1999.
64. *Хантингтон С.* Столкновение цивилизаций / Пер. с англ. Т. Велимеева, Ю. Новикова. — М.: ООО “Изд-во АСТ”, 2003.
65. *Хто є хто* в європейській та американській політичній науці: Малий політологічний словник / Б. Кухта, А. Романюк, М. Поліщук; За ред. Б. Кухти. — 2-ге вид., переробл. і допов. — Львів: Кальварія, 1997.
66. *Цебелис Дж.* В защиту теории рационального выбора // Современная сравнительная политология: Хрестоматия. — М., 1997. — С. 52–83.
67. *Церква* і соціальні проблеми. Енцикліка “Сотий рік”. — Львів, 1993.
68. *Чилкот Р. Х.* Теории сравнительной политологии. В поисках парадигмы: Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М; Весь мир, 2001.
69. *Шапвал В.* Вищі органи сучасної держави. Порівняльний аналіз. — К., 1995.
70. *Шапвал В. М.* Державний лад країн світу — К.: Укр. Центр правничих студій, 1999.
71. *Шмачкова Т. В.* Теории коалиции и становление русской многопартийности. Методики рационализации политического процесса // Полис. — 1996. — № 5.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Тематичний план дисципліни “Політичні інститути зарубіжних країн”	4
Зміст дисципліни “Політичні інститути зарубіжних країн”	5
План семінарських занять	12
Теми контрольних робіт	15
Питання для самоконтролю	16
Список літератури.....	19

Відповідальний за випуск *А. Д. Везеренко*
Редактор *Т. М. Тележенко*
Комп’ютерне верстання *А. П. Нечипорук*

Зам. № ВКЦ-4993

Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Друк ротатійний трафаретний. Наклад 50 пр.
Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП
ДП «Видавничий дім «Персонал»
03039 Київ-39, просп. Червонозоряний, 119, літ. ХХ
*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
суб’єктів видавничої справи ДК № 3262 від 26.08.2008*
Надруковано в друкарні ДП «Видавничий дім «Персонал»